

การวางแผนการเปลี่ยนผ่านจากบ้านสู่โรงเรียน:

แนวทางการเข้าถึงโอกาส ทางการศึกษาของเด็กพิการ ในพื้นที่ดอยวาวี

.....

ศิริพร ตันทโธภาส

รัชนิกร ทองสุขดี

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของกรณีศึกษาเด็กพิการในชุมชนดอยวาวี จังหวัดเชียงราย ชื่อเด็กชายณัฐ (นามสมมุติ) เด็กชนเผ่าลาหู่ อายุ 6 ปี ยังไม่ได้เข้าโรงเรียน ผู้เขียนได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ปกครองที่เป็นตายายผ่านล่ามที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน การโทรศัพท์พูดคุยกับมารดา และการสังเกตพฤติกรรมของกรณีศึกษาขณะอยู่ที่บ้าน พบว่ากรณีศึกษามีความพร้อมที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน แต่ด้วยความรัก ความเป็นห่วงที่มากเกินไป และทัศนคติที่มีต่อการศึกษาของผู้ปกครอง อาจทำให้กรณีศึกษาสูญเสียโอกาสทางการศึกษา การวางแผนการเปลี่ยนผ่านจากบ้านสู่โรงเรียนเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้กรณีศึกษาได้เข้าถึงโอกาสทางการศึกษา มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และภาคภูมิใจในตนเองในอนาคต

คำสำคัญ : แผนการเปลี่ยนผ่าน โอกาสทางการศึกษา เด็กพิการ

บทนำ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานแก่ครูใหญ่ และนักเรียน ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 ความว่า “การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศย่อมทำได้สะดวกราบรื่น ได้ผลที่แน่นอน และรวดเร็ว” ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง สังคม ชุมชน รวมถึงประเทศชาติ นั้นเป็นเหตุผลที่เราต้องตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา เพราะบุคคลจะประสบความสำเร็จได้ ทำความเจริญให้ชาติบ้านเมืองได้ล้วนมาจากการศึกษาทั้งสิ้น

ปัจจุบัน รัฐได้ให้ความสำคัญของการศึกษา โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 กำหนดไว้ในหมวด 4 มาตรา 10 เรื่อง หน้าที่ของปวงชนชาวไทย วรรค 4 กล่าวว่า บุคคลมีหน้าที่เข้ารับการศึกษอบรมในการศึกษาภาคบังคับ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ซึ่งหมายความว่าเด็กทุกคนรวมทั้งเด็กที่มีความพิการจะต้องเข้ารับการศึกษาดังแต่ปฐมวัย ซึ่งมีทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย จากการสำรวจความพิการ พ.ศ. 2560 สำนักงานสถิติแห่งชาติและองค์การยูนิเซฟประเทศไทย (2560) พบว่าประเทศไทยมีประชากรพิการประมาณ 3.7 ล้านคน หรือร้อยละ 5.5 ของประชากรทั่วประเทศ เป็นเด็กที่มีความพิการวัยเรียนอายุ 5-17 ปี ที่ปัจจุบันไม่ได้เรียนถึงร้อยละ 37.8 ซึ่งรวมเด็กที่ไม่เคยเรียนหรือเคยเรียนแต่ปัจจุบันไม่ได้เรียนที่มีเหตุผลส่วนใหญ่เนื่องจากภาวะความเจ็บป่วยหรือพิการจนกระทั่งไม่สามารถเรียนได้ ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2560) พบว่าในปีการศึกษา 2560 มีจำนวนเด็กพิการที่มารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ 77 แห่ง จำนวน 25,752 คน และโรงเรียนเฉพาะความพิการ 48 แห่ง จำนวน 12,900 คน รวมทั้งสิ้น 38,652 คน หรือเพียงร้อยละ 1.05 เท่านั้น

ผลการสำรวจข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าคนพิการได้รับความช่วยเหลือด้านการศึกษายังไม่เพียงพอต่องรณศึกษาเด็กพิการในพื้นที่ดอยวาวี ผู้เขียนได้มีโอกาสลงพื้นที่ชุมชนดอยวาวี จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการดูแลและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชน ได้พบเด็กพิการคนหนึ่งที่มีความพร้อมในการเข้าโรงเรียน ทั้งด้านทักษะการช่วยเหลือตนเอง ทักษะการเรียนรู้ ทักษะอารมณ์และสังคม แต่ด้วยความรักความเป็นห่วงกังวลที่มากเกินไปของผู้ปกครองกำลังจะทำให้เขาสูญเสียโอกาสทางการศึกษา บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของกรณศึกษาด้วยการวางแผนการเปลี่ยนผ่านจากบ้านสู่โรงเรียน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ได้ให้ความหมายของ “การเปลี่ยนผ่าน” (Transition) คือ การเปลี่ยนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง เช่น การเปลี่ยนแปลงสถานที่ สภาพแวดล้อม ระยะเวลา จากที่หนึ่งไปสู่ที่หนึ่ง โดยมีเป้าหมายอยู่ข้างหน้าที่มีสภาพที่ดีกว่าปัจจุบัน การเปลี่ยนผ่านจากบ้านสู่โรงเรียน

เป็นการเปลี่ยนสภาพแวดล้อม และกิจกรรมในชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันมาก เด็กต้องปรับตัวกับสภาพแวดล้อมใหม่ และกิจกรรมใหม่ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้าใจ เตรียมพร้อมสำหรับความเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เด็กมีความสุขที่โรงเรียน และประสบความสำเร็จด้านการศึกษาในอนาคต

“เด็กพิการ” กับ โอกาสทางการศึกษา

ปัจจุบันสังคมโลกให้ความสำคัญกับการศึกษาสำหรับเด็กทุกคน เห็นได้จากนโยบายการศึกษาของรัฐบาลในแต่ละประเทศทั่วโลกที่ได้พยายามสร้างความพร้อมทางการศึกษาให้กับประชากรทุกคนอย่างเหมาะสม และคำนึงถึงความต้องการทางการศึกษาที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หากรัฐบาลใดสามารถจัดการศึกษาที่เหมาะสมให้กับเด็กกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดีแล้ว ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่าไม่มีใครที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง” (No Child Left Behind) และเป็นการจัด “การศึกษาสำหรับคนทุกคน” (Education for All) และทุกภาคส่วนของระบบการศึกษามีมุมมองในการจัดการศึกษาด้วยความเชื่อว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างหลากหลายในคุณลักษณะ มิใช่การปฏิบัติต่อผู้เรียนในลักษณะผู้เรียนทุกคนมีคุณลักษณะเดียวกัน (สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2561)

สำหรับประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคนพิการเช่นกัน ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมี

สิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการใน
วรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคล
ดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใด
ทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดการศึกษา
สำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึง
ความสามารถของบุคคลนั้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2542)

ดังนั้นจะเห็นว่าทางกฎหมายนั้นได้ให้โอกาสแก่เด็กไทยที่พิการได้รับโอกาส
ทางการศึกษาอย่างมาก แต่จากสถิติของคนพิการในประเทศไทยของกรมส่งเสริมและ
พัฒนาชีวิตคนพิการ (2561) พบว่ามีคนพิการในประเทศไทยที่ได้รับการออกบัตร
ประจำตัวคนพิการจำนวนทั้งสิ้น 1,808,524 คน ยังไม่ได้รับการศึกษาจำนวนถึง
596,581 คน หรือร้อยละ 32.98 และคนพิการที่ได้รับการศึกษาส่วนใหญ่จะอยู่
ในระดับประถมศึกษาเท่านั้น คนพิการที่ได้รับการศึกษาจนจบปริญญาตรีมีเพียง
ประมาณ 16,000 คน หรือร้อยละ 0.88 แสดงให้เห็นว่าโอกาสที่คนพิการจะได้เข้าถึง
โอกาสทางการศึกษายังมีข้อจำกัดอยู่มาก

“เด็กชายณัฐ” เด็กพิการแห่งชุมชนดอยวาวี

เดือนตุลาคม 2561 ผู้เขียนได้ลงพื้นที่ชุมชนดอยวาวีเพื่อศึกษาเกี่ยวกับ
การดูแลและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการโดยชุมชน จากข้อมูลไทยด่าบลดอทคอม
(2562) พบว่าดอยวาวีมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง และบางส่วนเป็นที่ราบเชิงเขา
สลับกับป่าดงดิบ ดอยวาวีตั้งอยู่ในตำบลลาวามีทั้งหมด 24 หมู่บ้าน ในเขตอำเภอ
แม่สรวย จังหวัดเชียงราย ในชุมชนดอยวาวีมีประชากรหลายชนเผ่าที่อาศัยอยู่ร่วมกัน
โดยแต่ละชนเผ่าจะมีการปลูกสร้างบ้านเรือนในอาณาเขตชุมชนของเผ่าเดียวกัน ถนน
ในหมู่บ้านมีลักษณะคดเคี้ยวเป็นถนนคอนกรีตและสูงชัน ชาวบ้านส่วนใหญ่เดินทาง
โดยรถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ส่วนตัว มีรถโดยสารประจำทางจำนวน 2 เที่ยวต่อวัน
ระหว่างสถานีอนามัยทุ่งพร้าวไปโรงพยาบาลแม่สรวย ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร
คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ชา ไร่กาแฟ

ณ ชุมชนดอยยาววิ ผู้เขียนได้มีโอกาสไปเยี่ยมเด็กชายณัฐ (นามสมมุติ) ที่บ้านของณัฐตั้งอยู่ในชุมชนเผ่าลาหู่ ซื่อหมู่บ้านทุ่งพรวัว บ้านอยู่ใกล้กับสถานีอนามัยทุ่งพรวัว 50 เมตร ณัฐอายุ 6 ปี ยังไม่ได้เข้าโรงเรียน มีครูจากศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดเชียงรายไปเยี่ยมเดือนละ 2-3 ครั้ง ณัฐมีความบกพร่องด้านร่างกาย ซิกซายอ่อนแรง การทำงานของมือ 2 ข้างมีความสัมพันธ์กันดี ร่างกายสมส่วนตามวัย ตาซายเข การเคลื่อนไหวผิดปกติ เดิน วิ่งได้ แต่ไม่ค่อยมั่นคง กระเผลกด้านซ้ายมาก สื่อสารด้วยภาษาลาหู่ เข้าใจภาษาไทยบางคำ เลียนคำพูดภาษาไทยได้ บอกความต้องการได้ กลัวคนแปลกหน้า เมื่อถูกชวนให้เล่นรถของเล่นและเล่นต่อบล็อกพลาสติก เริ่มมีความสนใจ เริ่มคุ้นเคย และมีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใสเมื่อได้เล่นของเล่นใหม่คือการพับกระดาษเป็นจรวด ผลัดกันปาจรวด มีความสนใจในกิจกรรมมากขึ้นและเล่นด้วยอย่างสนุกสนาน

จากการสัมภาษณ์ตายายผู้เลี้ยงดูผ่านล่ามแปลภาษา บอกว่าบิดามารดาของณัฐมีอาชีพเดินขายของที่ระลึกในเมืองเชียงใหม่ ณัฐคลอดที่เชียงใหม่ เมื่ออายุ 4 ขวบ ณัฐย้ายมาอยู่กับตายายที่หมู่บ้านดอยยาววิ แต่บิดามารดายังอยู่ที่เชียงใหม่ ปัจจุบันณัฐสามารถรับประทานอาหารได้เอง แต่การอาบน้ำ เปลี่ยนเสื้อผ้า ทำความสะอาดหลังเข้าห้องน้ำต้องช่วยบ้างบางขั้นตอน ณัฐมีพี่ชายและน้องชายเข้าเรียนที่โรงเรียนในหมู่บ้านทุ่งพรวัว ทั้งสองคนพูดภาษาไทยได้ชัดเจน นอกจากนั้นจากการสัมภาษณ์มารดาทางโทรศัพท์ทราบว่าบิดามารดาทำหน้าที่หาเงินส่งไปช่วยครอบครัวที่ดอยยาววิ บิดามารดามีลูก 4 คน ลูกอยู่ที่เชียงใหม่ 1 คน อยู่กับตายายที่ดอยยาววิ 3 คน ตายายให้ความรัก ความเอาใจใส่ ห่วงใยณัฐ ซึ่งเป็นหลานที่พิการนี้มาก ณัฐเคยไปโรงเรียน 3 วัน ณัฐร้องไห้มาก เพราะเดินและทำกิจกรรมตามเพื่อนไม่ทัน ช่วยเหลือตนเองที่โรงเรียนไม่ได้เหมือนเพื่อนคนอื่น ๆ มีเพื่อนล้อ ตาและยายคิดว่าตนเองจะเลี้ยงดูหลานได้โดยไม่ต้องเข้าโรงเรียน จึงไม่ให้ไปโรงเรียนอีกเลย และคิดว่าจะดูแลเลี้ยงดูหลานไปจนโต ดังนั้นเมื่อตายายไปทำงานรับจ้างจะมีคนหนึ่งที่ผลัดกันอยู่บ้านคอยดูแลณัฐ บางครั้ง ตาหรือยายพาณัฐเข้าร่วมกิจกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพในชุมชนโดยเข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยพัฒนาเด็กพิการตำบลลาวาวิ กิจกรรมที่เข้าร่วมคือ

การนวดไทยประยุกต์ และนวดโตะโฮเพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้อตามแบบญี่ปุ่น เดือนละ 1 ครั้ง และคิดว่าการเข้ากลุ่มฟื้นฟูสมรรถภาพในชุมชนนั้นเพียงพอแล้ว จาก การพูดคุยกับพ่อแม่ทางโทรศัพท์พบว่าพ่อแม่และแม่เห็นด้วยถ้าลูกมีโอกาสเข้าโรงเรียน แต่พ่อแม่ไม่ยอมขาดใจตายาย ยอมไปกับการตัดสินใจของตายายเพราะเป็นผู้เลี้ยงดู จากข้อมูลดังที่กล่าวมาผู้เขียนประเมินได้ว่าฉันมีความพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษา

“เด็กชายณัฐ” กับระบบการศึกษาของไทย

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (2560) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2560 - 2564 ครอบคลุมการศึกษาทุกระบบและทุกระดับ ทั้งด้านสิทธิและ โอกาสการศึกษา ตามยุทธศาสตร์ที่ 1 คือการขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทาง การศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษา ตลอดชีวิต โดยจัดให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาทุกระบบ (การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย) ด้วยรูปแบบ ที่หลากหลาย การจัดการศึกษาในศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ การขยายหน่วย บริการการศึกษาสำหรับคนพิการให้ครอบคลุมพื้นที่เป้าหมาย การเสริมสร้าง ศักยภาพ ความเข้มแข็งให้หน่วยบริการการศึกษา และการส่งเสริมสนับสนุนให้มี การจัดสภาพแวดล้อมที่คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการใน ประเทศไทยนั้นมีหลายรูปแบบ แต่กรณีของณัฐพอจะประเมินได้ว่ามีความเหมาะสม ที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษาแบบในระบบโรงเรียนเฉพาะความพิการด้านความบกพร่อง ด้านร่างกาย หรือโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบเรียนรวมใกล้บ้าน แต่ข้อจำกัดที่เป็น อุปสรรคต่อโอกาสทางการศึกษาแบบเรียนรวมที่โรงเรียนใกล้บ้านของณัฐคือ ภาวะ ความพิการที่มีสภาพร่างกายที่เป็นอุปสรรคในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ความรู้สึก

ที่ถูกเพื่อนบางคนล้อเลียนที่มีร่างกายพิการ ความเป็นห่วงกังวลมากเกินไปที่ตายายมอบให้เพราะเห็นว่าหลานชายเป็นบุคคลพิการ ตาและยายช่วยณัฐทำกิจกรรมเกือบทุกอย่าง และยอมทำตามความต้องการของณัฐที่ไม่อยากไปโรงเรียน ประกอบกับทัศนคติของตายายที่เห็นว่าการศึกษาไม่จำเป็นสำหรับคนพิการเพราะคงไม่ได้ช่วยให้ณัฐมีโอกาสเรียนในระดับที่สูงขึ้น หรือได้งานทำเช่นคนทั่วไป ไม่มีความคาดหวังในการได้รับการศึกษาของบุคคลพิการ ซึ่งเป็นปัญหาที่พบบ่อยมากในครอบครัวเด็กพิการทั่วไปที่ยังไม่ได้เข้าโรงเรียน ดังนั้นการวางแผนการเปลี่ยนผ่านจากบ้านสู่โรงเรียนจึงเป็นแนวทางที่นำมาใช้เพื่อให้ณัฐเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา

“เด็กชายณัฐ” กับการเปลี่ยนผ่านจากบ้านสู่โรงเรียน

จากข้อมูล“เด็กชายณัฐ” เด็กพิการแห่งชุมชนดอยยาววิ จะพบว่าอุปสรรคของโอกาสทางการศึกษาของณัฐ คือ ความรัก ความเป็นห่วงที่มากเกินไป และทัศนคติที่มีต่อการศึกษาของผู้ปกครอง การวางแผนการเปลี่ยนผ่านจากบ้านสู่โรงเรียนเพื่อเป็นแนวทางให้ณัฐเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาอย่างราบรื่นนั้น Commonwealth of Australia อังโน จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ และพัชรรัตน์ ลอปกษา (2561) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านของเด็กสู่โรงเรียนไว้ 3 ประเด็น คือ การพัฒนาทักษะของเด็ก การปรับตัวของครอบครัว การวางแผนและเตรียมความพร้อมของเด็กและครอบครัวก่อนเข้าโรงเรียน ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะของเด็ก

1.1 การพัฒนาด้านทักษะอารมณ์และสังคม

- 1) สอนทักษะการแนะนำตัวกับเพื่อนใหม่ การเล่นร่วมกับผู้อื่น พูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับการเป็นเพื่อนที่ดี มีการแบ่งปัน ผลัดกันเล่น ใช้คำพูดที่เป็นมิตร
- 2) ส่งเสริมการแบ่งปัน การผลัดกันเล่น เพื่อช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม
- 3) ชักชวนให้เด็กเล่นร่วมกับผู้อื่น
- 4) ให้เด็กมีส่วนร่วมในการสนทนา การพูดคุยกับเด็ก สอนให้เด็กเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี

5) ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กในเรื่อง การรับรู้ และการแสดง อารมณ์ การจัดการกับความรู้สึกด้วยการใช้เวลา พูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น และช่วยให้เด็กบอกอารมณ์ของตนเอง

6) ทำความรู้จักกับครอบครัวอื่นในโรงเรียนเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ ที่เชื่อมโยง กับชุมชนในโรงเรียน

1.2. การพัฒนาด้านทักษะการช่วยเหลือตนเอง

1) ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาทักษะการช่วยเหลือตนเอง ได้แก่ การแต่งตัว และการถอดเสื้อผ้า การรับประทานอาหาร การเข้าห้องน้ำ การขอความช่วยเหลือ เพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

2) ส่งเสริมให้เด็กรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การจัดโต๊ะอาหาร การใส่เสื้อผ้าลงในตะกร้าซักผ้า เพื่อให้เด็กมองเห็นคุณค่าในตนเอง และสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง

3) ส่งเสริมให้เด็กดูแลและรักษาของใช้ของตน เช่น การเก็บของเล่น การเก็บดินสอใส่กล่องดินสอ

4) ให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยการให้เด็กมีโอกาเลือกสิ่งง่าย ๆ เพื่อฝึกทักษะการตัดสินใจซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันที่โรงเรียน โดยเริ่มจากการให้ 2 ทางเลือกก่อน เช่น จะใส่เสื้อสีแดงหรือสีฟ้า จะรับประทานอาหาร ส้มหรือกล้วยเป็นของว่าง ซึ่งจะทำให้เด็กมีความมั่นใจในการตัดสินใจมากขึ้น

5) พูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับระเบียบการปฏิบัติตนที่แตกต่างไป เช่น ระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน ระเบียบการใช้ส้วมว่าน้ำให้ปลอดภัย เพื่อช่วยให้เด็กปรับตัว กับระเบียบใหม่ ๆ ที่ต้องเรียนรู้ และสามารถปฏิบัติตามระเบียบที่โรงเรียนได้

1.3 การพัฒนาด้านทักษะการเรียนรู้

1) ส่งเสริมทักษะการอ่านเขียน และการรู้จำนวนเบื้องต้น เช่น การรู้ตัวเลข ตัวอักษร การนับจำนวนของเล่น การเขียนชื่อตนเอง การร้องเพลง การชี้คำขณะอ่านหนังสือ โดยผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน

2) ส่งเสริมให้เด็กมีสมาธิในการทำกิจกรรม โดยให้เด็กหัดนั่งทำสมาธิ ทำกิจกรรมที่ใช้สมาธิ เช่น การวาดรูป การต่อตัวต่อ และให้การเสริมแรงทางบวก

3) สร้างเสริมทักษะการฟัง เช่น การอ่านหนังสือ ฟังนิทานผ่านแผ่นซีดีถามคำถามกับเด็กเกี่ยวกับนิทานเพื่อช่วยกระตุ้นความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็น ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราว และการสื่อสารของเด็ก

4) ฝึกให้เด็กปฏิบัติตามคำสั่ง โดยให้เด็กทำตามคำสั่งเดียว เช่น เก็บจานไว้ในอ่าง ใส่ถุงเท้า จากนั้นเริ่มให้คำสั่งเด็ก 2 ขั้นตอน เช่น นำจานไปเก็บไว้ในอ่างและใส่ถุงเท้า เด็กบางคนมักมีปัญหาในการจำคำสั่งที่มากกว่า 2 หรือ 3 ขั้นตอนต่อเนื่องในเวลาเดียวกัน

5) ฝึกให้เด็กเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ เรียนรู้ผ่านการเล่น และประสบการณ์ในชีวิตประจำวันในสถานที่ใหม่ ๆ เช่น การพาไปหาหนังสือในห้องสมุด ไปเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน และทำในสิ่งที่เด็กสนใจ เช่น การมองหาจำนวนขาของแมลง เพื่อให้เด็กรู้สึกว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องสนุก การเล่นเกมทบทวนสมมติเพื่อส่งเสริมจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์

6) การส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ของมือและตา เช่น การวาดรูป การสร้างบล็อก การประกอบอาหาร การขว้าง-จับลูกบอล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญต่อการเรียนรู้ การอ่าน และการเขียนของเด็ก

2. การปรับตัวของครอบครัว

1) การจัดการกับอารมณ์และความกังวลเกี่ยวกับการปรับตัวของเด็ก การเข้าโรงเรียนของเด็กอาจทำให้ผู้ปกครองรู้สึกสูญเสียเด็กไป เพราะเด็กจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในโรงเรียน และได้รับการดูแลจากผู้อื่น เด็กสามารถรับรู้ความรู้สึกของผู้ปกครองซึ่งจะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อโรงเรียนของเด็กด้วย ถ้าผู้ปกครองแสดงความมั่นใจต่อความท้าทายที่เด็กกำลังเผชิญและแสดงออกในทางบวก จะทำให้เด็กรู้สึกมีความมั่นใจในการเริ่มเข้าโรงเรียน

2) การปรับกิจวัตรประจำวันในครอบครัวให้สอดคล้องกับโรงเรียน

3) การสนับสนุนความสัมพันธ์ที่ดีกับครู และผู้ปกครอง

4) การติดต่อสื่อสารกับโรงเรียนของลูก

3. การวางแผนและเตรียมความพร้อมของเด็กและครอบครัวก่อนเข้าโรงเรียน

1) การหาข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน

- 2) การปรับกิจวัตรประจำวัน และการเยี่ยมชมโรงเรียน
- 3) การฝึกเดินทางไปและกลับจากโรงเรียนหลาย ๆ ครั้ง
- 4) การฝึกกิจวัตรประจำวันของโรงเรียน
- 5) การฝึกกิจวัตรช่วงอาหารกลางวัน เช่น ฝึกให้เด็กจัดการกับอาหารของตนเอง
- 6) การจัดทำรายการสิ่งที่ต้องทำกับเด็ก เช่น รายการสิ่งที่ต้องทำในตอนเย็น หรือตอนเช้าก่อนไปโรงเรียน อาจมีการบันทึกภาพเด็กขณะทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สนุก

7) แต่งนิทานเกี่ยวกับโรงเรียนใหม่ และสิ่งที่จะเกิดระหว่างวัน ผู้ปกครองสามารถวาดรูปหรือเพิ่มรูปถ่ายเข้าไปขณะใช้เวลาอ่านร่วมกัน สิ่งนี้จะช่วยบรรเทาความวิตกกังวล เกี่ยวกับสิ่งที่เกิดระหว่างวันได้

8) พาเด็กเยี่ยมชมโรงเรียนในวันหยุดสุดสัปดาห์ถ้าโรงเรียนอนุญาต เด็กจะได้ฝึกการใช้อุปกรณ์การปั่นปายและการเล่นในสนามของโรงเรียน

9) จัดโอกาสให้เด็กได้เล่นกับคนอื่นที่จะเข้าโรงเรียนเดียวกัน การได้พบเจอเพื่อนที่คุ้นเคยจะช่วยให้เด็กรู้สึกมั่นใจและผ่อนคลายมากขึ้นในวันแรกของการไปโรงเรียน และในช่วงสัปดาห์แรกของการเข้าโรงเรียน

10) วางแผนช่วยเด็กรับมือกับความรู้สึกแยกจากผู้ปกครองในการปรับตัวให้อยู่ในโรงเรียนได้โดยไม่มีผู้ปกครอง เช่น นำสิ่งของที่มีคุณค่าทางจิตใจของเด็กจากบ้านไปโรงเรียน สร้างประสบการณ์ที่ดีในวันแรกของการเข้าโรงเรียน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาแนวทางการวางแผนการเปลี่ยนผ่านจากบ้านสู่โรงเรียนดังกล่าวข้างต้นพบว่า ภาครัฐมีความพร้อมที่จะเข้าโรงเรียน มีความพร้อมด้านทักษะอารมณ์ และสังคม ทักษะการช่วยเหลือตนเอง และทักษะการเรียนรู้ แต่สิ่งที่ต้องส่งเสริมคือการวางแผนและเตรียมความพร้อมของเด็กและครอบครัวก่อนเข้าโรงเรียน และการปรับตัวของครอบครัว เนื่องจากรัฐเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีภาวะความบกพร่องด้านร่างกาย ภาครัฐมีทางเลือกที่จะเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนในหมู่บ้านทุ่งพร้าว และโรงเรียนศรีสังวาลย์เชียงใหม่ที่เป็นโรงเรียนเฉพาะความพิการสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องด้านร่างกายประเภทอยู่ประจำ ครอบครัวของภาครัฐควรทราบถึง

ความต้องการจำเป็นของณัฏฐที่ต้องเข้าเรียนตามกฎหมาย สิทธิโอกาสทางการศึกษาของบุคคลพิการที่ณัฏฐควรจะได้รับ ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของณัฏฐ ณัฏฐและผู้ปกครองควรไปเยี่ยมชมโรงเรียนที่เป็นสถานที่จริง เยี่ยมห้องเรียนดูบรรยากาศการเรียนการสอน ทักทายพูดคุยกับครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล เยี่ยมโรงอาหารที่มีนักเรียนรับประทานอาหาร ไปสนามเด็กเล่น ทดลองใช้อุปกรณ์การปีนป่าย และการเล่นในสนามของโรงเรียนร่วมกับนักเรียนคนอื่น ผูกเดินทางไปโรงเรียน ผู้ปกครองโดยเฉพาะอย่างยิ่งตาและยายมีการปรับตัว ประกอบกับการจัดการกับอารมณ์ และความกังวลของตนเองเกี่ยวกับการปรับตัวของณัฏฐในสิ่งแวดล้อมใหม่ ให้ความไว้วางใจแก่บุคลากรในโรงเรียนที่จะเป็นผู้ดูแล และให้การศึกษาแก่ณัฏฐ

ทั้งนี้การวางแผนการเปลี่ยนผ่านจากบ้านสู่โรงเรียนมีการทำงานร่วมกันเป็นทีม ได้แก่ ครูการศึกษาพิเศษและครูในโรงเรียนเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน ล่ามในหมู่บ้านช่วยแปลภาษาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ผู้นำชุมชนหรือศูนย์การศึกษาพิเศษให้ความอนุเคราะห์การเดินทางไปเยี่ยมโรงเรียนเป็นต้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการเปลี่ยนผ่านมีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน และให้ความสำคัญกับการตัดสินใจของครอบครัวที่เป็นผู้ตัดสินใจต่อการเข้ารับโอกาสทางการศึกษาของณัฏฐ

บทสรุป

การวางแผนการเปลี่ยนผ่านจากบ้านสู่โรงเรียนเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กพิการ การดำเนินการตามกระบวนการวางแผนการเปลี่ยนผ่านจะช่วยให้เด็กพิการได้รับสิทธิและโอกาสด้านการศึกษาที่เหมาะสม เพื่อเป้าหมายในอนาคตคือ การดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ มีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และภาคภูมิใจในตนเอง

บรรณานุกรม

- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ และพัชรินทร์ ลอยปึกษา. (2561). รอยเชื่อมต่อทางการศึกษาจาก
โรงเรียนอนุบาลสู่โรงเรียนประถมศึกษา : บทบาทของผู้ปกครอง. สืบค้นเมื่อ
31 มีนาคม 2562. จาก [http://pecerathailand.org/assets/article/
ResearchArticle-EL02.pdf](http://pecerathailand.org/assets/article/ResearchArticle-EL02.pdf)
- ไทยตำบลตอทคอม. (2562). ข้อมูลตำบลลาวี อำเภอแม่สรวย เชียงราย. สืบค้นเมื่อ
5 ธันวาคม 2561 จาก <http://www.thaitambon.com/tambon/571006>.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.
กระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2561 จาก [http://www.moe.go.th/
main2/plan/p-r-b42-01.htm](http://www.moe.go.th/main2/plan/p-r-b42-01.htm)
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560.
สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2561 จาก [http://www.ratchakitcha.soc.go.th/
DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF](http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF).
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). คู่มือการจัดทำแผนการ
เปลี่ยนผ่านสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ. กรุงเทพฯ:
กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติและองค์การยูนิเซฟประเทศไทย. (2560). แลงผลการสำรวจ
ความพิการ พ.ศ.2560. สืบค้นเมื่อ 31 มีนาคม 2562. จาก
<http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2562/N29-03-62-1.aspx>
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560).
แผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2560 - 2564).
กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2561).
เหตุผลและความเป็นมาสถาบันวิจัยและพัฒนาการศึกษาพิเศษ. สืบค้นเมื่อ
20 มิถุนายน 2561. จาก <http://rise.swu.ac.th/Default.aspx?tabid=7448>.